

Van de Voorzitter

De Nederlandse criminologie maakt een ongeken- de bloei door en ook de NVK floreert als nooit tevoren. De vereniging is financieel kerngezond, mede dankzij de gestage toename van het ledental. We hebben daardoor budgettair flink wat armslag. In de afgelopen jaren is daarvan gebruik gemaakt om het Tijdschrift voor Criminologie te ondersteunen. Verder zijn activiteiten van individuele studenten en de criminologische studieverenigingen gesubsidieerd. De jaarlijkse NVK markt- dag is omgevormd tot een tweedaags congres met buitenlandse sprekers en de leden krijgen tweemaal per jaar een elektronische NVK-nieuwsbrief toegestuurd. Daarnaast wordt de nieuws- brief eenmaal per jaar in papieren versie verspreid onder de deelnemers aan het NVK-congres.

In dit congresnummer neemt Miranda Boone in een opinië- rend artikel stelling tegenover het congres- thema van dit jaar: 'desistance'. Verder is er een interview met Catrien Bijleveld naar aanleiding van haar recente benoeming - als eerste crimi- noloog - tot lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van

Wetenschap (KNAW). Tot slot wil ik nog graag wijzen op een artikel over nut en noodzaak van een beroepscode voor criminologen. Het blijkt dat hierover vragen leven en daarom leek het de redactie van de nieuwsbrief nuttig om hier aandacht aan te besteden.

In de komende jaren wil het bestuur de financiële armslag van de vereniging gebruiken voor initiatieven en activiteiten waar- mee de vereniging meer prominent naar buiten kan treden. Als bestuur beraden we ons momenteel over de manieren waarop we dat het beste kunnen doen. We daarbij ook graag de (stu- dent)leden betrekken en roepen daarom eenieder op met voor- stellen te komen. We staan open voor suggesties en zijn bereid om die naar mogelijkheid financieel te ondersteunen. Ideeën en suggesties kunnen worden gestuurd naar de secretaris van de vereniging f.h.m.van.gemert@vu.nl.

*Namens het bestuur van de NVK
Willem de Haan, voorzitter.*

INHOUDSOPGAVE

- 1 **Van de Voorzitter**
 - Opinie
 - De ondraaglijke lichtheid waarmee over stoppen met criminaliteit wordt gedacht
- 2 **Het interview**
 - Interview met Catrien Bijleveld
- 3 **Uit het onderzoeksveld**
 - Onderzoek doen naar internationale misdrijven: een bijzondere uitdaging
 - Eva Lingnau
 - Beroepscode
- 7 **Criminologische conferenties**
 - CIROC Seminar 'Preventie van georganiseerde misdaad'
 - Cross-Border Crime Colloquium
- 9 **Buitengewone masterscripties**
 - Vast in Peru: Nederlandse vrouwen in buitenlandse detentie
 - Slachtofferperspectieven op straf en herstel: de behoeften van slachtoffers binnen het strafrechtstelsel onderzocht
- 10 **Recent verschenen**
- 11 **Oraties en Promoties**
Benoemingen, onderscheidingen, enz.
Agenda
- 12 **Colofon**

Opinie

De ondraaglijke lichtheid waarmee over stoppen met criminaliteit wordt gedacht

Miranda Boone

Aandacht voor resocialisatie komt met golven, schreef Franke (1991) al en sinds het begin van dit millennium zijn we in Nederland weer in zo'n resocialisatiegolf belandt. Het programma Terugdringen Recidive werd toen geïntroduceerd, een nieuwe werkwijze binnen de reclassering en het gevangeniswezen die beoogt wat de term aangeeft. Resocialisatie wordt tegenwoordig wel aangeduid met het begrip *desistance*, niet toevallig ook het onderwerp van het congres waarop deze nieuwsbrief wordt uitgedeeld. Het is een mooie term. Vooral omdat er, anders dan in bijvoorbeeld het begrip resocialisatie, beweging in zit, hij duidt een proces aan waarvan het einddoel ergens aan de einder zichtbaar is. Ik kwam de term voor het eerst tegen in het nu al klassiek geworden werk van Maruna (2001) over persistente delictplegers die proberen te stoppen met criminaliteit. Maruna maakt duidelijk dat er niet een moment is waarop delictplegers stoppen met criminaliteit. Het is (meestal) niet het resultaat van een keerpunt in iemands leven of een rationele beslissing. Het proces van *desistance* is meer een voortdurende toestand, waarin soms een dag gestopt wordt met het plegen van delicten, soms een paar weken en een enkele keer voor altijd. Veel delictplegers zijn voortdurend bezig met stoppen, wat de associatie oproept met de vermoede roker die opgelucht zegt dat hij eindelijk

gestopt is met stoppen. In de gevangenis nemen de meeste delictplegers zich voor dat ze nu echt een respectvol leven gaan leiden (*going straight*) wat ook niet zo gek is, omdat hun leven buiten de gevangenis bijzonder stressvol is en het leven daarbinnen ook niet echt aangenaam. De interessante vraag volgens Maruna is dus niet zozeer waarom delictplegers stoppen met criminaliteit, maar veel meer hoe ze dat volhouden als ze buiten de gevangenis worden geconfronteerd met de gevolgen van een sociaal stigma, beperkte carrièremogelijkheden en sociale uitsluiting.

Inmiddels heeft Shadd Maruna, onder andere samen met Fergus McNeill een grote groep onderzoekers gestimuleerd kwalitatief en etnografisch onderzoek te doen naar het proces van stoppen met criminaliteit. Belangrijke bevindingen uit de omvangrijke *desistance* literatuur tot nu toe zijn dat het voor langere tijd stoppen met criminaliteit succesrijk wordt als delictplegers in een fase van hun leven zijn beland dat een criminele levensstijl niet echt meer aantrekkelijk is, er personen van betekenis zijn in hun omgeving die hen ondersteunen (*signifying others*) en zij zichzelf meer gaan identificeren met personen die geen delicten plegen, ofwel een *pro-social identity* ontwikkelen (Weaver en McNeill 2010, McNeill, Raynor en Trotter 2010). Bij dat laatste kunnen gezagsdragers een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld door positief gedrag te belonen (Maruna 2011). Interventies kunnen een positieve bijdrage leveren aan het proces van stoppen met criminaliteit als ze aansluiten bij de doelen die delictplegers zelf willen bereiken met hun leven en worden begeleid door personen met de juiste capaciteiten (Ward en Maruna 2007, McNeill, Raynor en Trotter 2010). Stoppen met criminaliteit is dus een nogal delicate aangelegenheid.

Studies als die van Maruna, waarin je de delictpleger als het ware bij de hand zou willen pakken om hem in zijn moeizame pogingen te ondersteunen, zijn in Nederland niet voorhanden. Het aantal kwalitatieve studies naar het resocialisatieproces is sowieso beperkt en dat geldt al helemaal voor de langerlopende. Het Nederlandse onderzoek naar resocialisatie wordt gedomineerd door evaluaties van interventies of onderzoek naar andere *factoren* die de recidive kunnen beperken, zoals werk, huisvesting, huwelijk. Misschien dat politici en beleidsmakers daarom ook zo'n simpele visie hebben op wat er nodig is om een pleger tot stopper te maken. Ze willen een delictpleger wel een kans geven, maar die moet hij dan wel direct grijpen en als hij een keer verzaakt, wordt dat onmiddellijk afgestraft. Denk aan het voorstel de taakstraf af te schaffen voor recidivisten en het recente voorstel van staatssecretaris Teeven recidivisten en gedetineerden die niet willen meewerken aan hun reïntegratie te 'degraderen' naar het meest sobere regime (*Volkscrant* 4 juni 2011). Er wordt voortdurend een beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van delictplegers wat nogal haaks staat op de graagheid waarmee naar neurobiologische en psychopathologische oorzaken voor criminaliteit wordt verwezen.

Bij de introductie van het programma Terugdringen Recidive schreef ik al met Poort dat het leek alsof men dacht dat door het invoeren van een aantal gegevens over de dader met één druk op de knop kon worden gekomen tot een re-

socialisatieprogramma 'dat werkt' (Boone en Poort 2002). Uit de vorig jaar verschenen evaluatie van de Inspectie voor de Sanctietoepassing, springt eenzelfde naïviteit in het oog. De betrokken instanties zijn vooral bezig hun eigen onderdeel te realiseren, terwijl het overkoepelende doel uit het oog wordt verloren. De Inspectie concludeert dan ook dat de oorspronkelijke doelen niet gehaald zullen worden wanneer men doorgaat op de ingeslagen weg. Het zou mooi zijn als dit congres Nederlandse onderzoekers zou stimuleren meer zichtbaar te maken van de worsteling die met het loslaten van een criminele levensstijl gepaard gaat en politici en beleidsmakers een impuls zou geven vanuit een meer realistische visie te werken aan het terugdringen van recidive.

Boone, M. en R. Poort, Wat werkt (niet) in Nederland (2002)? De What Works principes toegepast op het programma-aanbod van de Reclassering, *Justitiële Verkenningen*, 28 (8), p. 48-63.

Franke, H., De golfslag van het gevangeniswezen, Sancties, afl. 6, 1991, p. 345-357.

Inspectie voor de Sanctietoepassing (2010), *Samenwerkingsmodel Terugdringen Recidive*.

Maruna, Shadd (2001), *Making Good. How ex-convicts reform and rebuild their lives*, American Psychological Organisation, Washington

Maruna, Shadd (2011). Reentry as a Rite of Passage. *Punishment and Society*, 13(1), 1-27.

McNeill, Fergus e.a., (2010), *Offender Supervision*, Willan Publishing, London.

Ward, Tony and Shadd Maruna (2007), *Rehabilitation. Beyond the risk paradigm*, Routledge, London

Weaver, Beth and Fergus McNeill (2010), Travelling hopefully: desistance theory and probation practice, in: Jo Brayford, e.a., *What else works?*, Willan Publishing, p. 36-61.

Het interview

Interview met Catrien Bijleveld

Melvin Soudijn

Catrien heeft het altijd druk. Erg druk. Als ik binnenkom, heeft zij net de laatste hand gelegd aan de laudatio van Victor van der Geest (ook vanuit het NVK gefeliciteerd Victor!) en is bezig met het dweilen van de vloer. Of ik even wil wachten, terwijl ze dat afmaakt en thee zet. In de tussentijd mag ik van Catrien op haar piano spelen (een Steinway) maar een emotionele hond kijkt mij treurig aan dus ik besluit hem wat op te

monteren. Na enige tijd komt Catrien weer binnen met een pot lapsang souchong.

Je bent vorig jaar september benoemd als lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschap (KNAW). Hoe lang bestaat de KNAW al, en wat doet de KNAW?

Een voorloper van de KNAW is in 1808 door koning Lodewijk Napoleon opgericht om de wetenschap te stimuleren. In 1851 werd die instelling omgedoopt tot de KNAW. De KNAW (zoals je op de website kunt lezen) 'behartigt de kwaliteit en de belangen van de wetenschap en zet zich in voor een optimale bijdrage van de Nederlandse wetenschap aan de culturele, sociale en economische ontwikkeling van de samenleving'.

De KNAW is een instituut dat zich dus, losjes gezegd, inzet voor de wetenschap. De KNAW heeft daartoe drie taken: het genootschap zelf, het geven van adviezen aan de regering, en de instituten. Wat dat laatste betreft, de KNAW is verantwoordelijk voor 18 onderzoeksinstituten variërend van het Centraalbureau voor Schimmelculturen, het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut, tot het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis.

De KNAW zal ook binnenkort de eerste Nederlandse wetenschapsagenda uitbrengen, een document dat de belangrijkste onderzoeksvragen voor de middellange termijn bevat. Die vragen zijn zowel geselecteerd (door KNAW leden) op hun belang als op het feit dat Nederlandse onderzoekers er een doorbraak in kunnen realiseren. Met die wetenschapsagenda wil de KNAW de discussie over de toekomst van de wetenschap een kader bieden, erg belangrijk in een tijd van dreigende bezuinigingen.

Waar zit de KNAW?

We zitten op de Kloveniersburgwal in Amsterdam, ik weet het adres niet uit mijn hoofd [MS: nummer 29], maar het is een paar deuren na een geweldige Chinese vishandel in een prachtig pand, het Trippenhuys. Dit pand is in de 17e eeuw door de gebroeders Trip gebouwd. Deze broers verdienden een fortuin met wapenhandel. Als je goed kijkt, zie je op de plafondschilderingen daar nog iets van terug in de vorm van cherubijntjes die met musketten en kanonnen in plaats van met pijl en boog rondvliegen. Er zijn prachtige stijklkamers, een bibliotheek (in de oude slaapkamer van een van de broeders) met krakend parket en leren stoelen, en een weldadige stilte en rust!

Jij bent de eerste criminoloog die tot de KNAW toetreedt?

Ja en nee. Rolf Loeber is ook lid, maar hij is buitenlands lid. Ik word dus beschouwd als de eerste Nederlandse criminoloog.

Hoe werd de criminologie daarvoor vertegenwoordigd?

In de jaren daarvoor spraken (denk ik) psychologen en juristen zich over het vakgebied uit. Maar door de enorme groei die criminologie in Nederland de laatste jaren heeft doorgemaakt, vond men het blijkbaar tijd om hierin iemand op een plaats te benoemen. Het helpt misschien ook dat ik jurist ben, want criminologie is bij de sectie rechtsgeleerdheid ingedeeld.

Wat doe je als KNAW lid precies?

Voorlopig draai ik mee in het reguliere proces. Dat betekent eens in de zoveel tijd bij elkaar komen om te vergaderen. Er worden dan verschillende zaken besproken, zoals benoemingen, fondsenaanvragen, interne kwesties, cycli van lezingen, etc. Op criminologisch gebied heb ik nog

geen adviezen of iets dergelijks hoeven te schrijven.

Heb je toekomstplannen?

Nee, geen concrete. Ik probeer voorlopig zo veel mogelijk bij vergaderingen en andere gelegenheden te zijn en eens af te spreken met mensen die ook bij de KNAW zitten, ook uit andere afdelingen zoals dat heet, om te horen wat zij zoal doen. Ik moet eerst mijn weg 'voelen' in de academie.

Het prachtige en het rijke van dit genootschap is de veelheid en de breedte van alle kennis die de leden meenemen. Ik zou het leuk vinden om intern een keer een bijeenkomst over ons vakgebied te organiseren en ook iets van de rijkheid van ons vakgebied laten zien (om dat soort lezingen te geven moet je echter in de rij staan heb ik al begrepen). Laatst sprak ik met een ontwikkelingseconoom en we zagen meteen een aantal 'overstekers'; het iets breder verspreiden van kennis over ons vakgebied lijkt me nuttig en vruchtbaar.

Overigens kunnen niet-KNAW leden ook op de KNAW bijeenkomsten organiseren, op de website kun je zien welke kamers je daarvoor kunt huren. Die kamers zijn prachtig, en je moet dan proberen om de rondleiding door het gebouw te krijgen, die is erg leuk.

Wat heeft de criminologie nou aan jouw benoeming?

Het is een persoonlijke benoeming. Ik ben niet een soort vertegenwoordiger van de criminologie. Het is voor 'de criminologie' dus vooral een erkenning van het onderzoeksdomein als zelfstandig domein. Dat neemt niet weg dat ik collega's die van mening zijn dat bepaalde (deel)terreinen gestimuleerd zouden moeten worden of anderszins vinden dat bepaalde dingen moeten gebeuren in de Nederlandse criminologie, van harte uitnodig mij dat te laten weten.

Uit het onderzoeksveld

Onderzoek doen naar internationale misdrijven: een bijzondere uitdaging

Alette Smeulers, Vrije Universiteit Amsterdam

Inleiding

Internationale misdrijven zijn extreme vormen van collectief geweld waarbij meestal ook de staat betrokken is. Binnen de criminologie werd tot voor kort weinig aandacht aan internationale misdrijven besteed, maar dat verandert geleidelijk aan zowel internationaal als nationaal. Binnen Nederland is vooral op de VU gehoor gegeven aan de oproep om meer aandacht te besteden aan de criminologie van de internationale misdrijven. In de master *International Crimes and Criminology* die in 2009 geaccrediteerd werd, staan internationale misdrijven als genocide, misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdrijven centraal, maar wat houdt onderzoek doen naar internationale misdrijven nu eigenlijk in?

Theoretische vernieuwing

Na het proces van Adolf Eichmann in 1961 schreef Hannah Arendt haar beroemde boek *Eichmann in Jerusalem – a report on the banality of evil* waarin zij opperde dat Eich-

mann niet door haat jegens de Joden gedreven werd maar juist door gehoorzaamheid, loyaliteit en conformisme aan een statelijke autoriteit. Arendt stelde op grond hiervan dat Eichmann een nieuw type crimineel was. Met dank aan Milgram en andere sociaalpsychologen weten we inmiddels allemaal waar gehoorzaamheid en conformisme mensen toe kan drijven. De typisch criminologische vraag in hoeverre we, zoals Arendt opperde, inderdaad bij internationale misdrijven met een nieuwe type crimineel te maken hebben, is echter tot op heden blijven liggen.

Binnen de criminologie van de internationale misdrijven wordt onderzoek gedaan naar de Holocaust in Nazi-Duitsland, de massale verkrachtingen in Congo, de genocide in Rwanda, de kindsoldaten in Sierra Leone, de burgeroorlog in voormalig Joegoslavië, het massale geweld in Darfur om maar ene paar voorbeelden te noemen. Een van de meest fundamentele vragen die daarbij centraal staat is of het hier om een andere vorm van criminaliteit gaat ten opzichte van gewone commune criminaliteit en of we hier inderdaad met een ander type dader te maken hebben. Deze vraag is echter niet gemakkelijk te beantwoorden. Enerzijds kun je stellen dat het inderdaad om een andere vorm van criminaliteit gaat: het betreft extreme vormen van massaal geweld, de staat is vaak als dader bij deze vorm van criminaliteit betrokken, het betreft veelal politiek gemotiveerd geweld en de daders zijn vaak mensen die hun daden uit gehoorzaamheid en conformisme begaan. In de criminologische theorievorming wordt crimineel gedrag vaak gelijkgesteld aan deviant gedrag terwijl daders van internationale misdrijven vaak gedreven worden door gehoorzaam en conformistisch gedrag en dat lijkt de theorievorming op zijn kop te zetten. Aan de andere kant is het zo dat er veel parallellen zijn tussen bepaalde vormen van criminaliteit en internationale misdrijven. Een gewone winkeldiefstal en genocide liggen mijlenver uit elkaar, maar het verschil tussen een terroristische aanslag en een staat die een dorp plat bombardeert, is veel minder groot. De vragen naar de aard van de criminaliteit en het type dader zijn fundamentele vragen waarmee eenieder die op dit gebied onderzoek doet te maken krijgt.

Specifieke methodologische uitdagingen

Het onderzoek naar internationale misdrijven kent echter ook specifieke methodologische uitdagingen. Enerzijds worden veel onderzoekstechnieken en methoden gebruikt die ook voor onderzoek naar commune criminaliteit gebruikt worden. Het betreft dus zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek. Het gaat daarbij om literatuurstudies, case studies, het opzetten van een verklarend theoretisch model, het afnemen van interviews, participerende observaties, het meten van bepaalde vormen van criminaliteit en het zoeken naar statistische verbanden. Daarbij ziet de onderzoeker die onderzoek naar internationale misdrijven doet zich voor enkele specifieke problemen geplaatst. Ten eerste betreft het vormen van massaal geweld waarbij vaak vele duizenden mensen betrokken zijn en is het derhalve moeilijker te onderzoeken dan eenvoudige vormen van criminaliteit. Het blootleggen van de interne dynamiek en het leggen van oorzakelijke verbanden wordt moeilijker naarmate meer mensen en organisaties bij de misdrijven betrokken zijn. Daar internationale misdrijven altijd in een periode van structureel en massaal collectief geweld

plaatsvinden, is het doen van onderzoek naar deze vorm van criminaliteit bijzonder complex. Ten tweede zal veel onderzoek in het buitenland gedaan moeten worden en soms zelfs in conflictgebieden. Dit levert allerlei nieuwe praktische problemen op die te maken hebben met de taal en cultuur, de veiligheid en de onbekendheid met de situatie en onderzoek in conflictgebieden kan heel gevaarlijk zijn. Ook zijn conflictgebieden vaak zwaar getroffen en is de toestand soms zeer chaotisch en is het niet gemakkelijk om aan de gegevens te komen die nodig zijn om onderzoek te doen. Een derde bijzondere uitdaging is puur methodologisch en betreft het meten van het aantal slachtoffers. Door statistici zijn nieuwe methoden ontwikkeld die het mogelijk maken om ondanks alle moeilijkheden (zoals o.a. gebrek aan data, chaotische omstandigheden en enorme aantallen slachtoffers) toch betrouwbare schattingen te maken. Tot slot kunnen daders niet los van de context waarbinnen ze opereren bestudeerd worden en dit vergt veelal een verregaande studie naar de politieke, ideologische en institutionele context en de specifieke omstandigheden waarin de misdrijven begaan worden.

Veel onderzoek dat op dit moment binnen dit gebied gedaan wordt, betreft de vraag of klassieke criminologische theorieën gebruikt kunnen worden om internationale misdrijven te verklaren. Een vraag is bijvoorbeeld in hoeverre de neutralisatietechnieken van Sykes en Matza ook door statelijke autoriteiten gebruikt worden om mensenrechtenschendingen en internationale misdrijven zoals het foltering van terreurverdachten in de *War of Terror* te rechtvaardigen. In veel onderzoek worden ook case studies getoetst of worden vormen van commune criminaliteit vergeleken met internationale misdrijven. Zo kunnen jeugdgangs vergeleken worden met de small boys units (groepen kindsoldaten) die in Sierra Leone actief waren, kan seksueel geweld tijdens oorlogen vergeleken worden met groepsverkrachtingen en kan de vraag gesteld worden of de groepsdynamiek binnen groepen jeugdgedelinquenten zoals beschreven door Mark Warr vergelijkbaar is met de groepsdynamiek in de Rwandese groepen die actief waren in de genocide.

Te veel gevraagd van studenten?

Studenten van de opleiding *International Crimes and Criminology* (www.vu.nl/icc) worden tijdens hun opleiding klaargestoomd om deze nieuwe uitdagingen aan te gaan. Ze volgen vakken waarin zowel deze specifieke vorm van criminaliteit als de dader daarvan centraal staan. Verder worden ze opgeleid in het internationale strafrecht en krijgen ze een vak *Research Methodology of International Crimes*. En tot slot moeten ze een scriptie te schrijven waarin ze alle bovengenoemde uitdagingen aangaan. En dat heeft tot een inmiddels redelijk groot aantal zeer interessante scripties geleid. Studenten zijn jong en ondernemend en menig student is ondanks alle praktische moeilijkheden naar het buitenland gegaan om aldaar onderzoek te doen. Zo zijn er in de afgelopen drie jaar studenten naar Egypte, Syrië, Sudan, Rwanda en Zuid-Afrika vertrokken en verder hebben de studenten van de huidige lichting plannen om in Servië, Thailand en Mexico onderzoek te doen. Studenten hebben slachtoffers, daders of experts geïnterviewd. Een studente heeft bijvoorbeeld een scriptie geschreven over de

positie van stateleze Koerden in Syrië die het slachtoffer zijn geworden van structurele victimisatie van de staat en heeft zowel in België, Nederland als Syrië zelf slachtoffers geïnterviewd. Een andere studente heeft op basis van interviews in Nederland en Sudan en op grond van een zelf ontworpen theoretisch kader getoetst hoe groot de kans is dat het conflict in Zuid Soedan opnieuw oplaait. Op dit moment is een van onze studenten in Egypte om te onderzoeken hoe de revolutie tegen het repressieve regime veroorzaakt is en welke dynamiek deze revolutie gaande houdt. Enkele jaren terug heeft Hester Bosman (winnares NVK prijs) gebruik gemaakt van participerende observatie door in Rwanda bijeenkomsten van de traditionele rechtbanken, de Gacaca courts, te bezoeken.

Al met al kan geconcludeerd worden dat onderzoek doen naar internationale misdrijven geen gemakkelijke opgave is en dat zowel de wetenschappelijke medewerker als de student bereid moeten zijn om extra hordes te nemen. Maar voor wie van een uitdaging en eigen initiatief houdt, biedt dit onderzoeksveld allerlei mogelijkheden.

Titel???????

Eva Lingnau, PhD Candidate, VU University Amsterdam

Ever since Stanley Milgram introduced the results of his *obedience to authority* studies to the community of social psychologists, scholars have referred to his and the experiments of Philip Zimbardo to explain how (many) ordinary people can easily harm others and commit atrocities given conducive environmental factors. In a military context, some may even argue that not participating in crimes that were ordered is impossible. Soldiers are trained to obey and legally as well as socially obliged to execute orders.

However, a few known cases suggest that not every soldier will execute illegal actions even when ordered to do so: a handful of US soldiers openly refused to take part in the MyLai massacre, at least one former East German border guard refused to shoot escaping civilians, and more recently, high ranking Libyan Air Force officers deserted from the army when they were instructed to shoot their own civilians.

My research focuses on how and why those soldiers refused to execute illegal orders. The goal is to compare them to those soldiers who took part in atrocities and to detect why they were able to refuse. I expect two aspects to have particular impact: (1) the situational context, as already suggested by Milgram, including for instance the proximity of the superior (authority) and the interpersonal relationship among the comrades (peer pressure) and (2) dispositional factors such as personality type, upbringing and personal experiences which may have had an impact on the person's capacity to have done the right thing against all odds.

On approaches: The inter-disciplinarity of the project invites many perspectives and explanations: while the psychosocial aspects cannot be left out, other factors play a role as well. As the research investigates illegal orders, in most cases a legal debate about the orders themselves is unavoidable.

ble. Is it sufficient if an order is not in line with the Geneva Conventions? What about international Human Rights documents? And do those have to be ratified by the state in question? To what extent does the legality play a role for the refusing soldier at all? The next question regards orders in a grey zone, orders that are not manifestly illegal, but immoral. Is then the soldier's loyalty to his army overriding his principles of humanity? These questions direct the research toward a legal and philosophical approach.

For each relevant case, historical and army (or -branch) specific knowledge is necessary to understand and explain the situation. For example, when studying US Army soldiers in Vietnam, one must take into account how recruits were trained, what they experienced during the war (stress) and who their leaders were. In the case of East German border guards, other factors come into play: political indoctrination and internal surveillance are crucial. In the Libyan case, we are dealing with Air Force officers who served a dictator and whose direct refusal of an order results in execution. With all these factors, one of the greatest challenges is to be selective in the approaches and to take into account the different nature of the cases.

On methodology: There is no established methodology of international criminology as yet, and little theoretical framework to rely upon. The original idea was to collect data (literature, ego-documents, then, if possible: conduct interviews) on/with refusers focusing on the situation, and to compare the information to the data we already have on perpetrators. However, one of the first findings was that direct refusers were so scarce that I also included other courses of action such as deserting and evading (e.g. pretending to shoot). The number of studied cases still remains small, which will make it challenging to draw general conclusions. We have to accept the value of qualitative information.

In the subsequent step the situational factors are compared and contrasted. As mentioned above, I am searching for commonalities – or differences that enabled individuals to stand up against the odds. The study of the MyLai massacre proposes that the further away an individual was from the group (in-group) as Michael Bernhardt and even further Hugh Thompson, the more action the individual seemed to take in favour of the victims (with possible repercussions for the individual).

The mere existence of illegal orders is often concealed by government, at least in case of relatively democratic countries (proof is erased, ambiguous orders are given)– while other regimes, like that of Gaddafi are less concerned with public opinion. In both scenarios the authority – the law-maker and keeper- is responsible and therefore documents are not always accessible. The sources used in this study will remain controversial, ego documents as well as interviews and questionnaires are flawed with a social desirability bias (conscious or unconscious). Furthermore, the subjects of this study cannot be (directly) observed but only interviewed in hindsight and therefore memories will be impacted by later knowledge.

As the MyLai massacre has been studied in greater detail and interviews have already been conducted it allows us to use already established knowledge. At this moment, I am conducting a questionnaire among former East German border guards about their experience to gain more insight into their perspective and what occurred. By contrast, the case of Libya is too recent to conduct a scientific investigation, aside from the language skills that I lack to properly question the soldiers (and possibly the fact that I am a woman).

Despite all the methodological limitations I still hope to conclude my research with findings that help us understand what factors make an individual hold on to and act upon their inner moral values. Despite the differences in armies, conflicts and inter-personal relations, all of the subjects are soldiers under extremely difficult circumstances. If I can find commonalities, the dissemination of the findings could help soldiers in similar moral dilemmas make the right decision.

For further questions or comments please contact:
Eva Lingnau e.lingnau@vu.nl

Beroepscode

Namens het bestuur, Willem de Haan, voorzitter

Van tijd tot tijd richten onderzoekers zich tot het NVK bestuur met vragen over ethische kwesties waarmee zij worden geconfronteerd bij het doen van criminologisch onderzoek. Zo worden aan opzet, uitvoering en publicatie van onderzoek soms strenge eisen gesteld. Onderzoekers dienen er bijvoorbeeld rekening mee te houden dat toonaangevende tijdschriften resultaten van 'mensgebonden' onderzoek uitsluitend publiceren als het onderzoek vooraf is goedgekeurd door een ethische commissie. Dit roept de vraag op of voor criminologisch onderzoek algemene richtlijnen en gedragsregels bestaan, bijvoorbeeld in de vorm van een beroepscode die aangeeft welke eisen aan het beroepsmatig handelen van een criminoloog worden gesteld.

Het is een concrete vraag die echter toch niet heel eenvoudig te beantwoorden is. Een van de redenen is dat de criminologie een multidisciplinair veld van onderzoek is waarop onderzoekers werkzaam zijn met een sterk uiteenlopende disciplinaire achtergrond. Hierdoor verschillen onderzoeken qua vraagstelling en onderzoekopzet. Ook wordt gebruik gemaakt van verschillende – kwantitatieve en kwalitatieve - onderzoeksmethoden die elk weer hun eigen ethische complicaties kennen.

Gelet op de diversiteit van onderzoekspraktijken heeft *The American Society of Criminology* geen eigen ethische code opgesteld. In plaats daarvan verwijst zij haar leden naar de beroepscode van onder meer de Amerikaanse sociologische, antropologische, psychologische en politicologische vereniging. Dit in tegenstelling tot de *British Society of Criminology* die wel een eigen *code of ethics* kent.

Zie: <http://www.britisoccrim.org/codeofethics.htm>

Het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Kriminologie (NVK) heeft besloten om net als haar grote zustervereniging *The American Society of Criminology* (vooralsnog) geen eigen beroepscode op te stellen maar in plaats daarvan te verwijzen naar de beroepscode van moederdisciplines zoals die van de Nederlandse Sociologische Vereniging en het Nederlands Instituut van Psychologen, de grootste beroepsvereniging van psychologen in Nederland.

Daarnaast verwijst het bestuur van de NVK haar leden naar gedragscodes die zijn opgesteld door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU). Zie hieronder.

Wetenschap op bestelling. Over de omgang tussen wetenschappelijk onderzoekers en hun opdrachtgevers. Amsterdam: KNAW 2005
www.knaw.nl/publicaties/pdf/20051083.pdf

De Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening. Principes van goed wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. Amsterdam: VSNU 2004. www.vsnu.nl/web/show/id=69804/langid=43

Sommige universiteiten hebben daarnaast nog een eigen ethische code zoals het ETHIEK REGELEMENT opgesteld door de Commissie Ethiek Rechtswetenschappelijk & Criminologisch Onderzoek (CERCO) van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Dit reglement is overigens weer afgeleid van de Richtlijnen ethiek psychologisch onderzoek van de Afdeling Psychologie van de Faculteit Maatschappij- en Gedragswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam.

Als het goed is leren criminologen in hun opleiding hoe zij zich als onderzoekers op ethisch verantwoorde wijze dienen te gedragen. Feitelijk wordt er in Nederland echter pas recentelijk aandacht aan besteed. Zie: Aileen O'Gorman, *Ethische aspecten van het kwalitatief onderzoek*. In: Tom Decorte en Damián Zaitch (red.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven/Den Haag: Acco 2009, p. 513-533.

Afsluitend wil het NVK bestuur graag benadrukken dat het blijft openstaan voor vragen en suggesties van onderzoekers naar aanleiding van ethische kwesties waarmee zij bij het doen van criminologisch onderzoek worden geconfronteerd.

Criminologische Conferenties

CIROC Seminar 'Preventie van georganiseerde misdaad'.
Melvin Soudijn

Wie naar de lijst van deelnemers bij dit seminar kijkt, zal het opvallen dat de politie met groot personeel was uitgerukt. Van de 87 deelnemers stonden er 43 in relatie tot politiediensten. Maar ook deelnemers van het Ministerie

van Veiligheid en Justitie, het Openbaar Ministerie, lokale gemeentes en andere overheidsinstanties waren zeer ruim vertegenwoordigd. Je zou hier twee dingen uit kunnen concluderen. Ten eerste heeft de overheid blijkbaar nog genoeg geld om zoveel mensen te kunnen sturen. Ten tweede wordt het thema door de overheid als interessant gezien. (Dit roept trouwens de vraag op of het zeer geringe aantal deelnemers uit de universitaire wereld een gebrek aan geld en/of desinteresse betekent.)

Vanuit overheidsperspectief is de interesse wel te begrijpen. Structurele preventie van bepaalde vormen van misdaad kunnen veel ellende voor slachtoffers voorkomen, er voor zorgen dat het justitiële stelsel minder wordt belast en zo zijn er nog wel wat voordelen te bedenken.

Mede door de vele publicaties vanaf de jaren 80 van Felson en Clarke is preventie van misdaad op de beleidsagenda komen te staan. Zij introduceerden het begrip “situatonele misdaadpreventie” en hebben hier een theoretisch kader omheen gebouwd dat inmiddels door anderen is overgenomen. Situationele misdaadpreventie is echter met name ontwikkeld voor toepassingen op het gebied van de veel voorkomende criminaliteit. Het is nog maar de vraag of de ideeën over preventie zo gemakkelijk op het gebied van georganiseerde criminaliteit zijn over te zetten. In alle lezingen van het seminar zaten namelijk aanwijzingen dat preventie bij georganiseerde misdaad niet een absoluut wondermiddel is.

Van Voorst begon de dag met een goed overzicht van de bestrijding van georganiseerde misdaad in Nederland. Hij verdeelde het in vier tijdsvakken waarvan de eerste begon in 1985 met verschijnen van het beleidsplan “Samenleving en criminaliteit”. Die criminaliteit sloeg eigenlijk op veel voorkomende criminaliteit. Slechts 2,5 bladzijden waren aan zwaar georganiseerde criminaliteit gewijd. De aanpak hiervan werd als een exclusieve taak van politie en justitie gezien. Fijnaut laat echter al in 1991 weten dat ook naar een rol van het bestuur op het gebied van preventie moet worden gekeken. De tweede fase laat Van Voorst in 1993 beginnen en stond in het teken van de crisis in de opsporing. Dit was het tijdsvak waarin de IRT-affaire aan het licht kwam en het Van Traa Rapport werd behandeld. Naast alle kritiek op ontoelaatbare politiepraktijken, stond in het rapport ook te lezen dat een exclusieve strafrechtelijke aanpak niet het gewenste effect had. Dit zorgde voor hernieuwde aandacht voor preventie en bestuurlijke maatregelen. Op lokaal niveau werden vervolgens allerlei initiatieven ontplooid zoals een wallenproject in Amsterdam. Rond 1998 werd de derde fase gevormd met een verdere professionalisering van de opsporing. Zo werd in 2001 het actieplan “Samenspannen tegen xtc” gelanceerd, waarin het hele logistieke bedrijfsproces van de xtc-productie in kaart werd gebracht. De bestrijding van die keten moest door een multidisciplinaire aanpak plaatsvinden wat ook daadwerkelijk in de praktijk is uitgevoerd. De huidige, vierde fase is in 2007 gestart met de “Programmatische versterking aanpak georganiseerde misdaad” en een sterkere focus op financiële criminaliteit. Er zijn inmiddels barrièremodellen ontwikkeld die sterk samenhangen met een bestuurlijke aanpak.

Als deze lijn van ontwikkelingen wordt doorgetrokken, ziet het er dus naar uit dat preventie in een toekomstig vijfde tijdsvak een nog grotere rol gaat spelen. Maar Van Voorst wees er ook op dat desondanks het strafrecht en de vervolging een onmisbaar element blijven vormen. Dat is wat mij betreft een belangrijk punt. Preventie bij de veel voorkomende criminaliteit richt zich op het verkleinen van de kans dat een potentiële dader een strafbaar feit gaat plegen. De dader wordt hierbij als een opportunist gezien. De truc is dan om de kansen voor het plegen van misdrijven te verkleinen zodat potentiële daders niet langer in de verleiding komen. Bij misdaden die georganiseerd zijn, is echter sprake van een gemotiveerde dader. Het is dan ook nog maar de vraag in hoeverre deze zich laat weerhouden door enkele preventieve maatregelen. Bovendien, juist ook het bedenken van nieuwe strategieën om georganiseerde misdadigers tegen te houden, zal grotendeels voortkomen uit de kennis en inzichten die door de opsporing worden gegenereerd.

Veurink presenteerde een barrièremodel zoals dat bij de aanpak van mensenhandel is ontwikkeld. Naast het opsporen van pooiers, wordt daarin ook aandacht besteed aan bewustwording van de kamerverhuurder aan buitenlandse vrouwen, de taxichauffeur die klanten wegbrengt, de raam-exploitant, kortom iedereen die in de keten van mensenhandel (on)bewust contact met slachtoffers heeft.

Spapens gaf echter aan dat dergelijke barrièremodellen bij het ene soort misdrijf beter toepasbaar zijn dan het andere. In de mensenhandelketen zijn veel partners te ontdekken. Maar in de wietteelt wordt het al moeilijker. Daarnaast moeten de te nemen maatregelen ook proportioneel zijn. Hij vroeg zich af of het schappelijk is om bijvoorbeeld de verzekeringsbranche in een barrièremodel op te nemen. Het opnemen van de branche zou dan als doel kunnen hebben om wiettelers na brandschade geen verzekeringsgeld uitgekeerd te laten krijgen. Immers, het vestigen van een wietplantage in een woning is een bewust risico dat de teler loopt, maar wat hij niet aan de polisverstrekker meldt. Je zou ook kunnen zeggen dat in een woonhuis bedrijfsmatige activiteiten zijn ontplooid die de polisvoorwaarden niet dekken. Maar is zo'n invalshoek wel proportioneel? Spapens merkte daarnaast op dat dergelijke modellen in het buitenland ook niet altijd begrepen worden. Het was hem tijdens een buitenlandse lezing wel eens overkomen dat de zaal zich afvroeg waarom de Nederlandse politie niet gewoon goed opspoort en er een veroordeling van 10 jaar uit weet te slepen. Er hoeven dan geen andere instanties bijgehaald te worden om daders achter de vodden te zitten.

Van der Bunt wist nog olie op het vuur te gooien door te vragen hoe je eigenlijk de effectiviteit van preventie meet. Op het gebied van georganiseerde misdaad en preventie blijkt vrijwel nog geen empirische literatuur voorhanden te zijn.

Savona hield een presentatie over Italiaanse misdaadorganisaties. Hij liet zien dat in de loop der jaren legale bedrijven en vastgoed van criminelen steeds vaker door de Italiaanse overheid in beslag werd genomen. Die beslagna-

mes breidden zich vanuit traditionele maffia bolwerken in bepaalde steden uit over steeds grotere gebieden. Hij zag dat als bewijs dat de maffia steeds meer in economische invloed toenam (maar deze conclusie lijkt mij niet erg hard omdat hij niet aangaf in hoeverre er ook sprake was van een veranderde beslagstrategie van de overheid). Volgens Savona is het probleem niet dat criminelen enkele bedrijven bezitten, maar dat zij de legale markt weten te infiltreren. Het gevaar bestaat erin dat criminelen zich zullen aanpassen en hun zaken beter verbergen. In de toekomst kunnen daardoor structurele marktproblemen ontstaan.

Het structureel in kaart brengen van kwetsbaarheden en risico's in marktsegmenten is gelukkig de liefdesbaby van Vander Beken die MAVUS (*Method for the Assessment of Vulnerabilities of Sectors*) heet. MAVUS is een door hem bedacht model dat op micro-, meso- en macroniveau handelssectoren in kaart kan brengen. Daarbij wordt juist niet a priori in criminaliteit en misdaad gedacht, maar in kwetsbaarheden. MAVUS heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een forse knaap waarin ook naar de veerkracht (*resilience*) van een sector wordt gekeken. Vander Beken bedoelt daarmee onder andere dat we niet alleen naar preventie moeten kijken, maar ook naar postventie. Hoe goed weet een sector met de geconstateerde tegenslagen om te gaan of op te vangen? Kan de sector op eigen kracht herstellen of is hier hulp bij nodig? De veerkracht van een sector kan ons ook helpen bij denken over schade. Welke maatschappelijke gevolgen van schade accepteren wij wel en welke niet? Hoe kan de omgeving hierop reageren?

Cross-Border Crime Colloquium

Melvin Soudijn

Op 14 en 15 maart werd voor de 12e keer het Cross-Border Crime Colloquium gehouden. Dit is een jaarlijks terugkerend congres dat telkens in een ander Europese stad wordt gehouden. Dit jaar was de eer aan Tilburg omdat de geestelijk vader van het Colloquium, de Tilburgse professor Petrus van Duyne, met emeritaat ging. Het Colloquium kent inmiddels een vast stramien, zoals het bundelen van de presentaties in een boek en de telkens terugkerende aandacht voor drie soorten onderwerpen, te weten witwassen, transnationale misdaad en voormalige Oostbloklanden.

Met name in die laatste categorie worden tijdens de lezingen al je vooroordelen over corruptie weer eens bevestigd. Vooral de onderzoeksresultaten van Markovska en Serduyk waren schokkend. Tekenend is bijvoorbeeld dat een aantal topambtenaren hun 'carrière' gestart zijn met het spelen van balletje-balletje. Bepaalde ministeries of instanties zijn soms met bepaalde criminele clans vereenzelvigd. Er is dan geen onderscheid meer te maken tussen de belangen van de clan of de staat. Maar dit plaatst buitenlandse investeerders ook voor moeilijke keuzes. Als je als bedrijf werkelijk het *due diligence* proces hoog in het vaandel hebt, hoe kan je in zo'n omgeving dan zaken doen? De corruptie in de Oekraïne lijkt op nationaal niveau zo omvangrijk dat je hoopt dat de EU zich wel drie keer bedenkt voordat het land ooit als nieuwe lidstaat wordt binnengehaald. Aan de andere kant, vanuit de zaal werd de gewetensvraag gesteld

of Italië of Griekenland eigenlijk wel door de ballotage commissie zouden komen als de landen nu zouden opteren voor lidmaatschap...

Jager vertelde over een Sloveens bouwscandaal waarbij kartelvorming betrokken was. Hij zocht de oorzaak mede in de socialistische achtergrond van Slovenië. Onder invloed van het communisme zag de nationale politiek zich namelijk lang als een land dat zelfvoorzienend was. Na de privatisering werkte dit wereldbeeld nog steeds door. Op het moment dat er bouwopdrachten te vergeven waren, werden buitenlandse bedrijven achtergesteld onder het motto 'eigen volk eerst'. Maar dit had tot gevolg dat van echte concurrentie geen sprake was en op landelijk niveau alle bouwopdrachten werden verdeeld. Het land betaalde daardoor structureel te hoge prijzen voor al zijn bouwactiviteiten.

Antonopoulos hield een praatje over veldonderzoek onder illegale cd/dvd verkopers in Griekenland. Deze bleek in handen te zijn van illegale Nigerianen. Het opmerkelijke dat uit zijn 17 interviews naar voren kwam, was dat deze mensen allemaal een zeer hoge opleiding hadden genoten (veelal universitair niveau) en uit stabiele gezinnen kwamen. Hoewel de Griekse overheid dacht dat ze door een criminele groepering gedwongen werden om lange dagen op straat hun producten te verkopen, wezen de interviews uit dat de situatie heel anders lag. De Nigerianen zagen zich als zelfstandig ondernemer. Zij kochten via een tussenpersoon hun handel in. Daar betaalden zij 2 euro per CD en 3 euro per DVD voor die zij 1 of 2 euro duurder probeerden te verkopen aan toeristen en de lokale bevolking. Maandelijks hielden zij hier gemiddeld 450 euro nettowinst aan over. Dit hoefden zij niet af te dragen aan derden omdat zij eigen baas waren.

Von Lampe behandelde het begrip Transnational Organized Crime (TOC). Dit is de laatste jaren bij onderzoekers naar georganiseerde misdaad een bekende term geworden. Daarmee wordt niets anders bedoeld dan dat het om misdaad gaat die over de grenzen heen wordt georganiseerd. Von Lampe zocht naar manieren om TOC in kleinere delen onder te brengen om zodoende gericht onderzoek te doen. Bijvoorbeeld, gaat het om personen, goederen of diensten? Is het patroon unidirectoraal (drugsmokkel), bidirectoraal of multidirectoraal (BTW-carroussels). Daarbij onderscheidt hij smokkel per persoonlijk vervoer en smokkel via bestaande goederenstromen. In de laatste variant kunnen dan grote hoeveelheden omgaan. Maar dat vereist dan wel weer toegang tot bedrijfsstructuren. Door TOC op deze manier te benaderen, kan worden aangetoond dat veel transnationale criminaliteit niet in het luchtledige plaatsvindt, maar in *Routine Activities* zijn verweven. En daar kan de overheid dan weer beleid op afstemmen.

Tot slot behandel ik hier nog een laatste pijnpunt dat diverse onderzoekers met de zaal deelden. Broad merkte op dat migranten die ertoe over gaan om sex te verkopen, uit migrantenstudies verdwijnen maar terugkomen in criminologische of (erger nog) feministische literatuur. Want daarin zou alleen plaats zijn voor slachtoffers en daders, niet voor zelfstandig handelende mensen. Omdat Broad

bestaande beeld van grootschalig slachtofferschap niet onderschrijft, kwam zij moeilijker aan officiële data. De *gatekeepers* die toegang verschaffen tot deze data laten in haar opinie alleen gelijkgestemden zielen toe. Van Duyne geeft aan dat bij illegale arbeid ook het gevaar op ethische waardeoordelen ligt. Er wordt al snel over uitbuiting gesproken in plaats van lonen en werkomstandigheden.

Buitengewone masterscripties

Vast in Peru:

Nederlandse vrouwen in buitenlandse detentie

Elga Sikkens, Universiteit Utrecht

Begeleider: Marion van San

Het is alweer een jaar geleden dat ik naar Peru reisde om hier te spreken met Nederlandse vrouwen in detentie. Ik zocht hen op in diverse Peruaanse gevangenissen en vroeg hen hoe zij een detentie in het buitenland overleven en welke invloed de detentie heeft op hun leven zoals zij dit kenden in Nederland.

Toen ik voor de eerste keer naar Santa Monica, penal de mujeres toe ging, was ik nerveus. Een bewaakster helpt me: ze zet me in de juiste rij en zorgt ervoor dat ik mijn stempels krijg. Dit betekent op elke arm twee stempels en gemerkt met watervaste stift. Drie rijen volgen. Ik moet mijn paspoort inleveren, mijn meegebrachte spullen worden gecontroleerd en ik word gefouilleerd.

Binnen is het druk. In de gevangenis voor 800 vrouwen schijnen 1200 vrouwen vast te zitten. De binnenplaats is bezaaid met tafeltjes en parasols en het ziet er, naar omstandigheden, gezellig uit. Toch is het dat niet. Gedetineerd raken in een vreemd land laat niemand koud. Om met een dergelijke stressfactor om te gaan, maken Nederlandse vrouwen in buitenlandse detentie gebruik van diverse coping strategieën. Zo zoeken de meeste steun, troost en begrip bij anderen. Het gemis van familie en geliefden is groot doordat de vrouwen zo ver van hen gedetineerd zijn. Als reactie hierop scheppen vrouwen in detentie vaak onderlinge familiebanden. Een medegedetineerde wordt dan een zusje, een moeder, een vader of een nichtje. Met hen delen zij lief en leed. Ook gaan sommige vrouwen liefdesrelaties aan met medegedetineerden. Deze partners zorgen evenals surrogaatfamilies voor steun en voor afleiding, wat stressreductie oplevert. Een andere veel genoemde 'methode' om te overleven is leven op de automatische piloot. Door niet te veel na te denken over hun situatie proberen zij zich sterk te houden en zodoende hun detentie in Peru te overleven.

De meeste vrouwen vertrokken naar Peru om er beter van te worden: zij wilden hun leven in Nederland ontvluchten en/of gemakkelijk geld verdienen. Veel vrouwen realiseerden zich voor vertrek echter niet wat de consequenties zouden zijn wanneer zij opgepakt zouden worden voor drugs-smokkel in Peru. Een buitenlandse detentie zorgde er in veel gevallen voor dat hun relaties met partners stukliepen, zij de voogdij over hun kinderen verloren en familieban-

den bekoelden. Ook kunnen ze niet simpelweg terugkeren naar hun oude leventje in Nederland aangezien banen en woningen verloren zijn gegaan. Daarnaast tast de detentie in veel gevallen hun fysieke en geestelijke gezondheid aan. Het eentonige leven, het gebrek aan privacy en het willekeurige regime in de Peruaanse gevangenissen valt de vrouwen zwaar.

Sinds 12 mei 2011 is er een Wet Overdracht Tenuitvoering Strafvonnissen (WOTS)-verdrag tussen Nederland en Peru. Dit brengt de gedetineerde vrouwen mogelijk weer iets dichterbij huis.

Slachtofferperspectieven op straf en herstel: de behoeften van slachtoffers binnen het strafrechtstelsel onderzocht

Maud van Enkhuizen, Masterscriptie Criminologie,

Universiteit Utrecht.

Begeleider: Miranda Boone.

Een van de argumenten voor het straffen van de dader is vaak de overtuiging dat slachtoffers hier behoefte aan hebben - het liefst zo zwaar mogelijk. In dit scriptieonderzoek zijn de verwachtingen en ervaringen van slachtoffers van geweldsdelicten met het strafproces onderzocht.

Het theoretisch kader is uiteengezet door middel van een uitgebreide literatuurstudie naar de verschillende sanctiedoelinden binnen het huidige strafrecht, de opkomst van de aandacht voor het slachtoffer en een inventarisatie van wat reeds bekend is over hun behoeften. Daarnaast is kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Ik heb diepte-interviews gehouden met 14 slachtoffers - waaronder 3 echtparen - van geweldsdelicten (zoals mishandeling, gewapende overval en inbraak met geweld). Met het grootste gedeelte van de slachtoffers ben ik in contact gekomen via het Slachtoffer Informatie Punt in Den Haag. De overige (4) slachtoffers heb ik via vrienden en familie bereikt. Gedurende deze semi-gestructureerde gesprekken, die plaatsvonden bij slachtoffers thuis, heb ik hen gevraagd naar het delict, hun ervaringen binnen het strafrechtstelsel en welke mogelijkheden zij zagen voor herstelbemiddeling met de dader(s) en vergiffenis.

De ervaringen van de slachtoffers met betrekking tot het proces en de uitkomst van de zaak zijn geanalyseerd aan de hand van de procedurele en distributieve rechtvaardigheidstheorie (Van Mierlo, Pemberton en Van Tol, 2009). Deze theorie stelt dat gevoelens van rechtvaardigheid (bij slachtoffers) zowel gevormd worden door de manier waarop bepaalde beslissingen worden gemaakt als door de inhoud en uitkomst van deze beslissingen. Uit mijn gesprekken is gebleken dat slachtoffers van geweldsdelicten over het algemeen tevreden zijn met de manier waarop het Nederlandse strafrechtstelsel is ingericht. Ook vinden zij de mogelijkheden die hen worden gegeven om mee te doen aan het proces, door middel van het spreekrecht, voldoende. Erkenning en waarheid is belangrijk voor hen en als zij juist worden behandeld en goed worden geïnformeerd, vertrouwen zij erop dat rechters tot een passende uitspraak kunnen komen. Hiebij is zeker van belang dat een passende sanctie wordt opgelegd. Welke straf slachtof-

fers passend of ‘voldoende’ achten lijkt te maken te hebben met hun weerbaarheid en herstel. Wanneer slachtoffers het delict minder verwerkt hebben of de gevolgen ervan nog dagelijks ondervinden, nemen zij een meer punitieve houding aan ten opzichte van het straffen van de dader. Ook geloven zij dan meer in een heilzame werking van het straffen; de meeste slachtoffers vertelden dat het opsluiten van de dader hen ruimte geeft om het delict te verwerken. Aan de andere kant wijst dit onderzoek, mede op basis van de theorie van de criminologie van de ander (Garland, 2001), uit dat wanneer slachtoffers beter in staat zijn tot herstel, zij meer tevreden kunnen zijn met alternatieve sancties - sancties waarbij de dader niet of korter wordt opgesloten. De meeste slachtoffers die ik heb gesproken waren nog erg angstig, emotioneel en boos. Dit is mogelijk een reden geweest dat het grootste deel van de slachtoffers uit mijn onderzoek geen behoefte had aan herstelbemiddeling met de dader(s), naast een gebrek aan bekendheid met het fenomeen. Zo vertelden zij dat ze niet inzagen op wat voor manier een gesprek met de dader nuttig voor hen zou kunnen zijn. Bovendien gaven ze aan dat ze zich erg ongemakkelijk zouden voelen bij het idee de dader(s) te ontmoeten. Zeker als het initiatief voor een gesprek niet vanuit de andere partij komt, geloven slachtoffers niet dat een dader in staat zou zijn tot herstelbemiddeling. Van het kunnen vergeven van de dader was slechts in één geval sprake.

Garland, D. (2001). *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford University Press: Oxford.

Van Mierlo, E., Pemberton, A. en R. van Tol (2009). *Van tevredenheid naar kwaliteit: een meetinstrument voor slachtofferzorg*. INTERVICT: Tilburg

Recent verschenen

- Aertsen, I., T. Daems, A. Haaren, F. Hutsebaut en J. Maesschalck (2011), *Deviantie wetenschap. Het domein van de criminologie*, Liber Amicorum Johan Goethals, Acco 2011, ISBN 978-90-334-823-11.
- Antonopoulos, G., M. Groenhuijsen, J. Harvey, T. Kooijmans, A. Maljevic, K. von Lampe (2011). *Usual and unusual organising criminals in Europe and beyond; Profitable crimes, from underworld to upper world*, Liber Amicorum Petrus van Duyne, Maklu, ISBN 978-90-466-0429-8.
- Blad, J., M. Hildebrandt, K. Rozemond, M. Schuilenburg, P. van Calster (2010). *Governing Security Under the Rule of Law?*, Boom Lemma uitgevers, ISBN 978-90-8974-409-8
- Bunt, H.G. van de, E.R. Kleemans (red.). *Preventie van georganiseerde misdaad*, Justitiële verkenningen 2/11, WODC/Boom Juridische uitgevers.
- Cools, M., De Ruyver, B., Easton, M., Pauwels, L., Ponsaers, P., Vander Beken, T., Vander Laenen, F., Van de Walle, G., Verhage, A., Vermeulen, G., Vynckier, G. (2011). *Governance of Security Research Papers Series V: EU Criminal Justice, Financial & Economic Crime: new perspectives*, Antwerpen : Maklu; Apeldoorn, Nederland. ISBN 9789046604380
- Fichera, M. (2011). *The Implementation of the European Arrest Warrant in the European Union: law, policy and practice*, *Supranational Criminal Law: Capita Selecta, volume 10*, Intersentia, ISBN 978-94-000-0172-5.
- Geest, V. van der (2011). *Working their Way into Adulthood; Delinquency and employment in high-risk boys to age 32*, proefschrift in eigen beheer uitgegeven, ISBN: 978-90-9026137-9.
- Gunther Moor, L., Hutsebaut, F., Van Os, P., Van Rijckeghem, D. (2011). Cahier Politiestudies (nr. 19) *Burgerparticipatie*. Antwerpen: Maklu
- Helsloot, I., A. Scholtens, E. Warners (2011). *Slachtofferregistratie in redelijkheid en realiteit, Onderzoek naar een good practice voor het registreren van slachtoffers en het informeren van verwanten*, Boom Lemma uitgevers, ISBN 978-90-8974-403-6.
- Hendriks, J. (2011). *Wie Joost weet, mag het zeggen*, Boom Lemma uitgevers, ISBN 978-90-5931-655-3.
- Jennissen, R.P.W., M.P.C. Scheepmaker (2011.), *Goud*, Justitiële verkenningen 3/11, WODC/Boom Juridische uitgevers.
- Koomen, W., J. van der Pligt (2011). *Polarisatie, radicalisering en terrorisme*, WODC/Boom Lemma, ISBN 978-90-8974-336-7.
- Koenraadt, F., Ria Wolleswinkel (2011). *Homo Ludens en humaan strafrecht; funderen - vergelijken – onderwijzen*, Willem Pompe Instituut, Boom Lemma, ISBN 978-90-5931-707-9.
- Knaap, L.M. van der, F. el Idrissi, S. Bogaerts (2010). *Daders van huiselijk geweld*, WODC, Boom Lemma uitgevers.
- Kristen, F.G.H., R.M.I. Lamp, J.M.W. Lindeman, M.J.J.P. Luchtman (2011.), *Bijzonder strafrecht, Strafrechtelijke handhaving van sociaal-economisch en fiscaal recht in Nederland*, Boom Lemma uitgevers, ISBN 978-90-5931-667-6.

- Kuppens, J., H. Ferwerda (2011). *Opvang raakt de kern, Een onderzoek naar te verwachten gevolgen van en randvoorwaarden voor een Domushuis in Wehl*, Bekerapport, ISBN 978-90-75116-67-0.
- Kuppens, J., A. Nieuwenhuis, H. Ferwerda (2011). *Los van drank, Procevaluatie Haltafdoening Alcohol*, Beke-reeks 2011, ISBN 978-90-75116-65-6.
- Lenaerts, K., P. Van Nuffel (2011). *Europees recht*, Intersentia, ISBN 978-94-000-0174-9.
- Leun, J.P. van der, E.R. Muller, N. van der Schee, P.M. Schuyt, M.A.H. van der Woude (2011.), *De vogel vrij, Liber amicorum prof. dr. mr. Martin Moerings*, Boom Lemma uitgevers, ISBN 978-90-5931-657-7.
- Nagtegaal, M.H., R.P. van der Horst, H.J.M. Schönberger (2011), *Inzicht in de verblijfsduur van tbs-gestelden, Cijfers en mogelijke verklaringen*, WODC, Boom Lemma uitgevers.
- Nelen, H., M. Moerings (2011). *Bespiegelingen over straffen*, Justitiële verkenningen 1/11, WODC/Boom Juridische uitgevers.
- Nieuwenhuis, A.J. (2011). *Over de grens van de vrijheid van meningsuiting*, Ars Aequi, ISBN 978-90-691-6786-2.
- Noppe, J., Ponsaers, P., Verhage, A., De Ruyver, B., Easton, M., Mmv. Hellinckx, J., Van De Velde, M. (2010). *Preventie van radicalisering in België*, Governance of Security Research Report Series, Maklu, Antwerpen-Apeldoorn.
- Maes, E., A. Jonckheere (2011.), *De voorlopige hechtenis en haar alternatieven; Onderzoekers en actoren in debat*, Academia press, ISBN 978-90-382-1738-3.
- Ouwerkerk, J. (2011), *Quid Pro Quo?, A comparative law perspective on the mutual recognition of judicial decisions in criminal matters*, Intersentia, ISBN 978-94-000-0176-3.
- Poot, C.J. de, A. Schonnenschein, i.s.m. M.R.J. Sou-dijn, J.G.M. Bijen en M.W. Verkuylen (2011), *Jihadi terrorism in the Netherlands, A description based on closed criminal investigations*, WODC/Boom Lemma 2011, ISBN 978-90-8974-430-2.
- Rovers, B. (2011). *Resultaten van veiligheidshuizen; een inventarisatie en evaluatie van beschikbaar onderzoek*, Den Haag/s-Hertogenbosch: WODC/BTVO.
- Smeulders, A. & F. Grünfeld (2011, in press). *International crimes and other gross human rights violations – a multi- and interdisciplinary textbook*, Leiden: Brill/Martinus Nijhoff.
- Spapens, T., M. Siesling, E. de Feijter (2011). *Brandstof voor de opsporing, Evaluatie Wet bevoegdheden vorderen gegevens*, Boom Lemma uitgevers, ISBN 978-90-8974-408-1.
- Steenbeek, W., *Social and physical disorder. How community, business presence and entrepreneurs influence disorder in Dutch neighborhoods*, Proefschrift, in eigen beheer uitgegeven, ISBN 978-90-393-5558-9.
- Tonry, M. (2011). *Punishing race : A continuing American dilemma*, Oxford: Oxford University Press.
- Veen, H.C.J. van der, S. Bogaerts (2011). *Huiselijk geweld in Nederland, Overkoepelend synthesesrapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*, WODC, Boom Lemma uitgevers, ISBN 978-90-8974-404-3.
- Verdonck, E., D. Cops, S. Pleysier en J. Put (2011).

Jongeren en geweld: dader- en slachtofferschap gemeten en beleefd, Acco, ISBN 978-90-334-848-96.

- Verhage, A. (2011). *The Anti Money Laundering Complex and the Compliance Industry*, proefschrift, Routledge, ISBN: 978-0-415-60076-7.
- Verhoeyen, E. (2011). *Spionnen aan de achterdeur. De Duitse Abwehr in België 1936-1945*, Governance of Security Research Report Series (Gofs), vol. IV.
- Vettenburg, N., M. Elchardus, en J. Put (2011). *Jong in Brussel*. Bevindingen uit de JOP-monitor Brussel, Acco, ISBN 978-90-3348-414- 8.
- Wijk, A van., A. Nieuwenhuis (2011). *Lastige verhalen, Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zeden-misdrijven door meisjes van 12-18 jaar*, Bekereeks, ISBN 978-90-75116-66-3.

Oraties en promoties

- Wim Hardyns promoveerde op 10 november 2010 het proefschrift *Social Cohesion and Crime. A Multilevel Study of Collective Efficacy, Victimization and Fear of Crime*, UGent.
- Victor van der Geest promoveerde op 18 mei j.l. cum laude op het proefschrift *Working their Way into Adulthood. Delinquency and employment in high-risk boys to age 32*, NSCR
- Wouter Steenbeek promoveerde op 20 mei j.l. op het proefschrift *Social and Physical Disorder. How Community, Business Presence and Entrepreneurs Influence Disorder in Dutch Neighborhoods*, NSCR

Benoemingen, onderscheidingen etc.

- Judith van Erp is bevorderd tot universitair hoofd-docent criminologie aan de Erasmus School of Law
- Stefaan Pleysier heeft met zijn boek “*Angst voor criminaliteit’ onderzocht. De brede schemerzone tussen alledaagse realiteit en irrationeel fantoom*” de Frans Van Cauwelaert Prijs 2010 van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten gewonnen.

Agenda

- Congres ‘Toezicht en wetenschap’, 21 en 22 juni, TU Delft, www.toezichtenwetenschap.nl
- Congres Global legal education, 23-24 juni, ter ere van het 30-jarig jubileum van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Maastricht, www.maastrichtuniversity.nl/web/Institutes/METRO/Conferences/GlobalLegalEducation.htm
- Annual Conference: Economies and Insecurities of Crime and Justice, British Annual Conference: Economies and InsececBritish Society of Criminology, 3-6 juli 2011, University in Newcastle-upon-Tyne, www.britisoccrim.org/annualconference.htm.
- Congres Forensische psychologie update: Nieuwe ont-

wikkelingen en impact op de praktijk, 6 juli, Maastricht, www.forensicpsychologyupdate.com.

- 16e Wereldcongres Criminologie, 5-9 augustus in Kobe (Japan), wcon2011.com
- De criteria voor strafbaarstelling in een nieuwe dynamiek; Symbolische legitimiteit versus maatschappelijke en sociaalwetenschappelijke realiteit, Symposium 9 september 2011, Instituut voor Strafrecht en Criminologie van de Leidse rechtenfaculteit www.law.leidenuniv.nl/org/strafrechtencriminologie/onderzoek/strafbaarstelling/strafbaarstelling.htm
- 11th annual conference, 21-24 september, ESC-conferentie, Vilnius, Litouwen, www.eurocrim2011.com
- International conference justice in wartimes and revolutions: Europe, 1795-1950, 22 en 23 september, Brussel, www.cegesoma.be/cms/index_en.php
- Workshop on internment, incarceration and detention, captivation histories in Western Europe around the First and Second World War, 3 en 4 november, Amsterdam, erfennissenvancollaboratie.nl/node/76

COLOFON

Redactie:

M. Boone en M. Soudijn m.m.v. Charlotte Helmer

De Criminoloog wordt drie keer per jaar per e-mail verzonden aan de leden van de Nederlandse Vereniging voor Criminologie en abonnees van het Tijdschrift voor Criminologie - TvC.

Correspondentieadres:

De Criminoloog, t.a.v. Charlotte Helmer

Postbus 71304

1008 BH Amsterdam

redactie.tvc@nscr.nl

www.criminologie.nl/nvk,

waar u zich ook kunt aanmelden als lid van de NVK